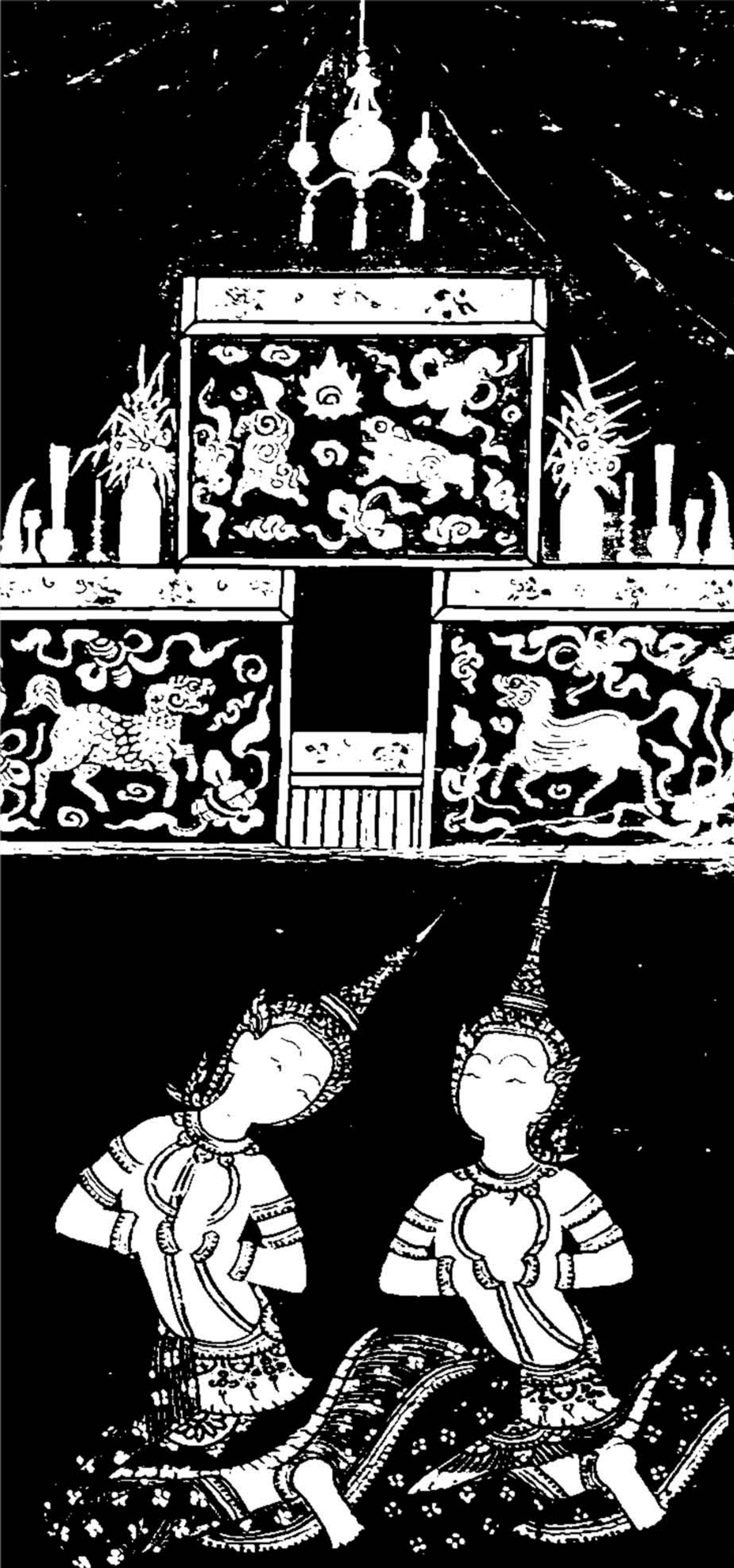

สาระสมุดไทย

เหตุใดจึงห้ามสตรีหนุนแขนขวา

สารสมุดไทย: เหตุใดจึงห้ามสตรีหนุนแขนขวา

นางสาวอุไร คำมีภา นักภาษาโบราณปฏิบัติการ
หอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติ ร.๙ นครราชสีมา

ในช่วงต้นปี พ.ศ. ๒๕๖๑ ข้าพเจ้าทุ่มเทและใช้เวลาส่วนใหญ่ในการทำทะเบียนและสารสังเขปหนังสือสมุดไทย (หรือที่ชาวบ้านธรรมดาอย่างเราๆ รู้จักกันในชื่อ สมุดข่อย) ข้าพเจ้าจึงมีโอกาสดำเนินการรู้จักกับหนังสือสมุดไทยหลายเล่ม ผลดีเกิดขึ้นเกิดคาถาสำหรับตัวข้าพเจ้าเอง เพราะข้าพเจ้าพบว่าหนังสือสมุดไทยแต่ละเล่มมีความน่าสนใจไม่น้อย และมีเนื้อหาสาระที่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ตำรายา โหราศาสตร์ ไสยศาสตร์ กฎหมาย รวมไปถึงวรรณกรรมต่างๆ ที่ข้าพเจ้ารู้จักคุ้นเคยดี และไม่เคยได้ยินหรือรู้จักมาก่อน

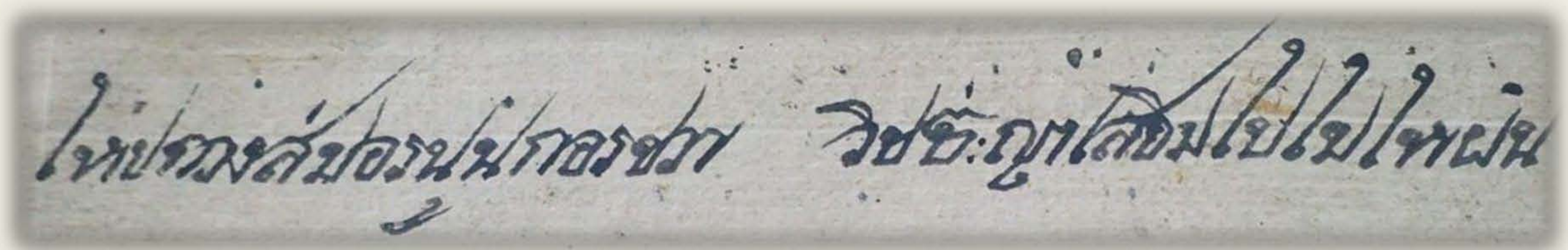

หนังสือสมุดไทยเรื่อง นางปราสาททอง

ในบรรดา หนังสือสมุดไทย ที่ข้าพเจ้านำมาทำทะเบียนและสารสังเขปนั้น มีเล่มที่ข้าพเจ้าสนใจในความรู้สึกที่ไม่เหมือนใครเป็นพิเศษ คือ วรรณกรรมเรื่อง นางปราสาททอง แต่ก่อนอื่น ข้าพเจ้าต้องขอบอกก่อนว่า หนังสือสมุดไทยเล่มนี้ค่อนข้างชำรุด หน้าต้นและหน้าปลายของสมุดไทยที่ทำหน้าที่เสมือนปกหน้าและปกหลังขาดหายไป จึงทำให้ไม่ปรากฏชื่อเรื่องให้ได้ทราบกันแน่ชัด ดังนั้นข้าพเจ้าจึงตั้งชื่อนางปราสาททองขึ้นตามชื่อตัวเอกในวรรณกรรม

ความพิเศษที่ไม่เหมือนใครและความน่าค้นหาของวรรณกรรมเรื่องนี้ ไม่ได้อยู่แค่ที่ชื่อเรื่องหรือเรื่องราวที่แทบจะไม่เคยปรากฏให้เห็นที่ใดมาก่อนเท่านั้น แต่วรรณกรรมเรื่องนี้ให้สาระเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ที่ค่อนข้างต่างไปจากเรื่องอื่นๆ ที่ข้าพเจ้าเคยได้ยินมา โดยเรื่องราวของวรรณกรรมกล่าวถึงการทดสอบรักแท้ของพระศิลปินศาสตร์ที่มีต่อนางปราสาททอง โดยนางอุบลผู้เป็นแม่เลี้ยงได้ยุให้นางปราสาททองขอพรหมหนุนพระกรข้างขวาของพระศิลปินศาสตร์ หากพระองค์ยินยอมก็แสดงว่าพระองค์รักนางปราสาททองด้วยใจจริง ด้วยความรู้ไม่เท่าทันผู้เป็นแม่เลี้ยงที่ต้องการกำจัดพระศิลปินศาสตร์ นางปราสาททองจึงอ่อนวอนขอพระศิลปินศาสตร์บรรทมหนุนพระกรข้างขวา แม้พระศิลปินศาสตร์จะกล่าวชี้แจงว่าหากกระทำเช่นนั้นอาคมที่พระองค์มีก็จะเสื่อม แต่อย่างไรก็ตามนางปราสาททองก็ไม่ยอมเชื่อแต่โดยดี และคิดเพียงว่าพระศิลปินศาสตร์ไม่ได้รักนางเท่านั้น พระศิลปินศาสตร์จึงจำใจยอมให้นางบรรทมหนุนพระกรขวาของพระองค์ จากนั้นเวทมนตร์คาถาของพระองค์ที่มีจึงเสื่อมไป

หากท่านผู้อ่านได้ทราบเรื่องราวคร่าวๆ ของวรรณกรรมเรื่องนี้แล้ว ท่านอาจจะรู้สึกว่าคุณเคยและรู้จักวรรณกรรมเรื่องนี้เป็นอย่างดี ข้าพเจ้าต้องกราบขออภัยไว้ ณ ที่นี้ เพราะข้าพเจ้าเองปัญญายังมีไม่มาก จึงไม่อาจทราบได้ว่าวรรณกรรมเรื่องนี้เป็นที่รู้จักกันมากมายนานแล้ว

“(ถ้าแม่น) ให้ดวงสมรขุนทรชา วิชาเลื่อมไปไม่ไหผล”¹ หลังจากอ่านข้อความนี้จบ ข้าพเจ้าอดที่จะสงสัยไม่ได้จนต้องตั้งคำถามกับตัวเองในใจ และถึงขั้นว่าต้องอ่านซ้ำอีกหลายรอบเพื่อให้เกิดความแน่ใจว่า “ข้าพเจ้าไม่ได้อ่านผิด” และข้าพเจ้าก็เชื่อเหลือเกินว่า หากท่านผู้อ่านได้อ่านข้อความนี้แล้ว ก็ต้องเกิดความสงสัยและใคร่ที่จะรู้ต่อเช่นเดียวกันกับข้าพเจ้า คนสมัยใหม่ในยุค ๔.๐ อย่างเราๆ วิธีที่ง่ายที่สุด ก็คงเป็นการค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมจากบรรดาเว็บไซต์ต่างๆ และเมื่อไม่ได้คำตอบใดๆ ผู้ใหญ่หรือนักปราชญ์ผู้รู้ ไกลตัวก็ย่อมเป็นอีกแหล่งข้อมูลได้อย่างดีเยี่ยมในลำดับถัดมา แต่ก็คงเป็นเรื่องที่น่าหงุดหงิดใจไม่น้อย หากท่านผู้อ่านได้ค้นพบว่า “ไม่มีข้อมูลใดๆ สำหรับคำถามนี้” สำหรับตัวข้าพเจ้าก็พบแต่เพียงข้อห้ามที่คนมี คาทาอาคมเขาเชื่อกัน ซึ่งข้อห้ามแต่ละข้อนั้น ข้าพเจ้ามั่นใจเหลือเกินว่าหลายคนรู้จักและเคยได้ยินมาแล้ว ทั้งนั้น ไม่ว่าจะเป็น ห้ามลอดไม้ค้ำดันกล้วย ห้ามเดินลอดต้นมะเฟือง ห้ามกินผลมะเฟือง ห้ามลอดราวตากผ้า ห้ามลอดบันได² ห้ามกินผักเขียว³ ห้ามกินของเหลือ ห้ามกินผักปลัง ห้ามกินข้าวหรือกินน้ำในงานศพ ห้ามลอด ใต้ถุนบ้าน เหล่านี้เป็นต้น

นอกจากนี้ วรรณกรรมคำสอนเรื่อง **สวัสดิรักษา** ของสุนทรภู่ ก็ได้สะท้อนให้เห็นความเชื่อ โบราณเกี่ยวกับเรื่องข้อห้ามทางไสยศาสตร์เช่นกัน โดยได้กล่าวถึงการปฏิบัติเพื่อรักษาสิริแก่ตนเองว่า อย่าลอด ใต้ช่องสะพาน ร้านที่ปลูกผักแพง ไม้ที่ค้ำเรือน เชื้อน หรือคอกต่างๆ มิฉะนั้นจะเกิดราศี และเวทมนตร์จะเสื่อม ความว่า

๑ อนึ่งผ้าทรงจูงเหน็บข้างขวา	กันเขี้ยวจระเข้เดรัจฉาน
อนึ่งอย่าไปใต้ช่องคลองตะพาน	อย่ารอดร้านผักแพงแรงราศี
ทั้งไม้ค้ำเรือนแลเชื้อนคอก	ใครลอดออกอัปลักษณ์เสียศักดิ์ศรี
ถึงฤทธิ์เดชเวทมนต์ดลจะดี	ตัวอัปรีภัยแปรกลับให้อุปรา ⁴

เราจะเห็นได้ว่า ในบรรดาข้อห้ามทั้งหลายที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ไม่มีข้อห้ามใดที่ว่า “ห้ามให้ ผู้หญิงนอนหนุนแขนขวา” เลยแม้แต่น้อย แต่ถ้าหากเราพิจารณาอย่างถ่องแท้ และพยายามที่จะเชื่อมโยงกับ ความเชื่อที่คนยึดถือกันมาตั้งแต่สมัยโบราณ ข้าพเจ้าก็ถึงบางอ้อแบบไม่ต้องสงสัย เพราะพบว่า ข้อความที่ ปราภณนั้นเข้ากันได้กับตำราที่ว่า “หญิงซ้ายชายขวา” ได้ค่อนข้างลงตัว และถ้าหากเราย้อนกลับไปอ่าน

¹ “นางปราสาททอง,” หอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติ ร.๙ นครราชสีมา, หนังสือสมุดไทยขาว, อักษรไทย, ภาษาไทย, เส้นหมึก, ม.ป.ป., เลขที่ ๕๖, หมวดวรรณคดี, หน้าต้น ๑๘-๑๙.

² ป. รัตนปัญญา, **สอนเด็กไม่ให้เชื่อโชคลาง** (กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๘), ๑๖๔.

³ สัมภาษณ์ นายสมชัย ฟักสุวรรณ, นักภาษาโบราณชำนาญการพิเศษ, ๒๐ มิถุนายน ๒๕๖๑.

⁴ กรมศิลปากร, **รวมนิทาน บทเห่กล่อม และสุภาษิตของสุนทรภู่** (กรุงเทพฯ: กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร, ๒๕๒๙), ๖๐๖.

วรรณกรรมที่มีเรื่องราวของวิถีชาวบ้านและความเชื่อปะปนแทรกอยู่ ก็ยิ่งจะทำให้เราคลายความสงสัยได้มากขึ้น

คำกลอนสวัสดิรักษา ของสุนทรภู่ เป็นวรรณกรรมเรื่องหนึ่งที่สามารถสะท้อนให้เห็นความเชื่อ “หญิงช้าย ชายขวา” โดยได้กล่าวห้ามไม่ให้บุรุษนอนข้างซ้ายของสตรี แต่ก็ไม่ได้อธิบายเหตุผลหรือที่มาที่ไปอย่างชัดเจน เป็นเพียงการห้ามและบอกให้ปฏิบัติตามเท่านั้น ความว่า

๑ หนึ่งเครื่องผูกลูกสะกดตะกรุดคาด เข้าไสยาสน์ยามหลับทับฉลาย
เครื่องอาวุธสุดห้ามอย่าอย่าข้ามกราย อย่างนอนซ้ายสตรีมักมีภัย⁵

สำหรับความที่ว่า “อย่างนอนซ้ายสตรีมักมีภัย” กรณีนี้ข้าพเจ้าไม่ค่อยมีความสงสัยใดมากนัก เพราะทราบดีว่า โดยส่วนใหญ่แล้ว ผู้ที่นอนอยู่ทางขวาคือผู้ที่อยู่ใกล้ประตูห้องมากที่สุด ดังนั้นหากมีเหตุอันตรายใดๆ เกิดขึ้น ฝ่ายชายก็จะสามารถปกป้องคุ้มครองภรรยาของตนได้ทันทั่วทั้งนั่นเอง

แม้จะเริ่มคลายความสงสัยไปบ้าง แต่เพื่อความกระจ่างที่มากขึ้น ข้าพเจ้าจึงได้ไปค้นข้อมูลเพิ่มเติม จึงได้พบข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องนี้ในหนังสือประเพณีเกี่ยวกับชีวิตแต่งงาน ของเสฐียรโกเศศ ซึ่งได้อธิบายเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ว่า

...ธรรมดาเจ้าบ่าวมาแต่อื่น มาอยู่เรือนใหม่ยังแปลกอยู่ จึงมักมีพระเครื่องพระราง หรือผ้าประเจียดเลขยันต์ และสิ่งที่ถือว่าศักดิ์สิทธิ์อย่างอื่นๆ ตลอดจนอาวุธติดตัวมาด้วย สิ่งเหล่านี้ย่อมจะแขวนหรือวางไว้เหนือหัวนอนเสมอ เพราะเป็นสิ่งที่นับถือ อะอะจะหยาบฉวยได้ทันการ ถ้านอนซ้าย แขนขวาอาจถูกทับจนเป็นเหน็บชา หยิบอะไรไม่คล่องแคล่วทันทั่วทั้งก็ได้⁶

ดังนั้น หากจะพิจารณาต่อไปถึงเรื่อง “เหตุใดจึงห้ามสตรีหนุนแขนขวา” ก็กลายเป็นเรื่องง่ายในทันที เพราะหากสลับให้ผู้ชายนอนซ้าย ผู้หญิงนอนขวา การนอนหนุนแขนกันย่อมเป็นเรื่องที่ปฏิเสธได้ยาก และเมื่อคนส่วนใหญ่ถนัดขวา แขนขวาก็เป็นแขนข้างหลักที่ผู้ชายต้องใช้งาน หากโดนหนุนบ่อยๆ จนคอดก็ย่อมทำให้แขนขวาใช้งานได้ไม่เต็มพื้หรือเสื่อมกำลังลงได้ ซึ่งตัวอย่างข้อเสียที่เกิดขึ้นก็ปรากฏอยู่ไม่ไกลไม่ไกลในเสภาเรื่อง ขุนช้าง ขุนแผน คราวที่ขุนแผนตัดพ้อนางวันทอง ความว่า

๑ เจ้าลิ้มนอนซ่อนพุ่มกระทุ่มต่ำ เต็ดใบบอนซ่อนน้ำที่ไรฝ้าย
พี่เคียวหมากเจ้าอยากพี่ยังคาย แขนซ้ายคอดแล้วเพราะหนุนนอน⁷

“ความจริงแล้ว ความเชื่อที่เราถือนั้น เป็นสิ่งที่ดีเสมอ มีเหตุผลเสมอที่ถือ” มาถึงตอนนี้ ข้าพเจ้าย่อมหมดความสงสัย เพราะความเชื่อใดๆ มีคำอธิบายและเหตุผลทั้งนั้น เพียงแต่คนสมัยก่อนมักสอนไว้ให้เป็นปริศนา เมื่อคนรุ่นหลังต้องมาตีความก็เลยกลายเป็นเรื่องที่ยากจะเข้าใจ ดังนั้น หากมองความเชื่อนี้ในแง่ของเหตุผล คำกล่าวที่ว่า “ถ้าแม่นให้ดวงสมรหนุนกรขวา วิทยาเสื่อมไปไม่ไหวผล” ย่อมเป็นการกล่าวเพื่อตักเตือน ให้ผู้ชายรู้จักที่จะรักษาสุขภาพของตนเอง รักษาพลังกำลังของแขนขวาเพื่อจะได้ใช้ทำงานหรือเพื่อประโยชน์ใดๆ ต่อไป

⁵ กรมศิลปากร, รวมนิทาน บทเห่กล่อม และสุภาชิตของสุนทรภู่, ๖๐๗.

⁶ เสฐียรโกเศศ, ประเพณีเกี่ยวกับชีวิตแต่งงาน, พิมพ์ครั้งที่ ๓ (กรุงเทพฯ: ศยาม, ๒๕๓๙), ๑๕๘-๑๕๙.

⁷ เสภาเรื่อง ขุนช้าง ขุนแผน เล่ม ๑, พิมพ์ครั้งที่ ๑๘ (กรุงเทพฯ: ศิลปบรรณาการ, ๒๕๔๔), ๓๒๑.

เหมือนจะจบ แต่ก็ไม่อาจจบได้ เพราะข้าพเจ้ามีความใคร่รู้ว่าความเชื่อ “หญิงนอนซ้าย ชายนอนขวา” ยังคงหลงเหลืออยู่ในปัจจุบันหรือไม่ จึงได้ลองไปสัมภาษณ์คนรุ่นใหม่รวมถึงคนที่มีครอบครัวอยู่แล้ว ที่อยู่ใกล้ตัว โดยที่ไม่ได้บอกความเชื่อนี้ให้ฟังก่อน ก็ได้คำตอบที่ไม่ต่างกัน แต่เหตุผลนั้นเอียงไปทางเหตุผลส่วนตัวกันทั้งนั้น บ้างก็บอกว่า สามียชอบนอนชิดผนัง ผนังอยู่ด้านขวา ก็เลยนอนด้านขวา บ้างก็บอกว่า ภรรยาชอบนอนซ้าย เพราะถนัดซ้าย บ้างก็บอกว่าหญิงนอนซ้าย ชายนอนขวา แต่ไม่ได้มีความเชื่ออะไร และบ้างก็บอกว่า หญิงนอนบนเตียง ชายนอนพื้น เพราะฝ่ายชายชอบนอนเอาขาพาดเตียง กลายเป็นว่า ในปัจจุบันการกระทำทุกสิ่งทุกอย่างมีเหตุผล แต่เหตุผลอยู่ที่ความสะดวกสบายมากกว่าคนอื่นใดทั้งนั้น และเหมือนว่าในอนาคตความเชื่อที่ข้าพเจ้ากำลังสงสัยจะกลายเป็นแค่คำบอกเล่า หรือยังคงหลงเหลือไว้ให้รู้แต่ในหนังสือและวรรณกรรมเก่าๆ เท่านั้น แต่ข้าพเจ้าเชื่อเป็นอย่างยิ่งว่า “การกระทำใดๆ ย่อมไม่สูญเปล่า” อย่างน้อยก็อธิบายไว้ให้ลูกหลานเขาได้เรียนรู้กันในอนาคต

เช่นนั้นแล้ว เรื่องนี้ก็ควรมาถึงบทสรุปของคำถามที่ว่า “เหตุใดจึงห้ามสตรีหนุนแขนขวา” เพราะแขนเป็นอวัยวะสำคัญที่ใช้ในการทำงานหรือทำประโยชน์ต่างๆ และที่สำคัญคนส่วนใหญ่ถนัดข้างขวาดังนั้น เวลาทำงานหรือทำกิจใดๆ ก็ตามแต่ เรามักจะใช้แขนข้างขวาในการทำงานเป็นหลัก หากให้หญิงสาวหรือภรรยาหนุนแขนข้างขวา ก็อาจจะส่งผลให้แขนข้างนั้นใช้การได้ไม่เต็มที่นัก คำว่า “วิทยาเสื่อมไปไม่ให้เกิด” อาจจะตีความได้ว่า “พลังกำลังอาจจะเสื่อมลงไปได้” แต่อย่างไรก็ตาม ข้าพเจ้าก็ไม่สามารถปฏิเสธความเชื่อหรือพูดได้เต็มปากว่า “ไม่เกี่ยวข้องกับคาถาอาคมแน่นอน” เพราะจะมีคนมีคาถาอาคมที่ไหนกันเล่าที่จะยอมมาทดลอง หากผลที่จะเกิดขึ้นต่อไปเป็นเช่นในวรรณกรรมเรื่องนางปราสาททอง

บริบูรณ์